

Károli Gáspár Református Egyetem

Kooperatív Doktori Program

Család a társadalomban alprogram

ABSZTRAKT KÖTET

VÁLTOZÓ SZÜLŐI SZEREPEK A MAI MAGYARORSZÁGON

interdiszciplináris és civil szervezeti
megközelítésben

Bölcsészet-és Társadalomtudományi
Kar Családszociológiai Kutatócsoport

2025. Október 29.

SZERKESZTŐK
Drjenovszky Zsófia
Török Emőke
Sztáray Kézdy Éva

2025
BUDAPEST

KIADÓ
Károli Gáspár Református Egyetem
Szociológia Tanszék

ISBN
ISBN 978-615-6637-68-0

Minden jog fenntartva.

Tartalom

ABSZTRAKTOK	4
Bujdosó Balázs: A gyermekek védelmének aktuális dilemmái: szülői kompetencia és szakmai válaszok.....	5
Drjenovszky Zsófia – Sztáray Kézdy Éva: Az apakép és a szülői szerepek újraértelmezése a fiatal felnőttek körében	7
Göndör Éva: Apák a gyermekgondozás frontvonalában: a munka és a család egyensúlya férfiszempontból	9
Hegedűs Rita – Drjenovszky Zsófia: Ikergyermek nevelésének változatai – egy tartalomelemzés tanulságai ..	10
Mirnicz Zsuzsanna: Hogyan éljük túl a mozaikcsaládot?	12
Monostori Judit: Egyszülős családok.....	14
Orosz Adrienn - Sztáray Kézdy Éva: Az anya kapuórszerepe	16
Sztáray Kézdy Éva: A családtámogatási rendszer a változó szülői szerepek tükrében	18
Török Emőke: Családi szerepek a lelkeszcsaládokban.....	20
A KONFERENCIA PROGRAMJA.....	23

ABSZTRAKTOK

Bujdosó Balázs: A gyermekek védelmének aktuális dilemmái: szülői kompetencia és szakmai válaszok

Current dilemmas in child protection: parental competence and professional responses

Károli Gáspár Református Egyetem Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar, Szociális Munka és Diakóniai Intézet
mesteroktató
bujdoso.balazs2@kre.hu

Kulcsszavak:

szülői kompetencia, gyermekvédelem, veszélyeztetés, bántalmazás, jogszabályi keretek

Keywords:

parental competence, child protection, endangerment, abuse, legal framework

A mai magyar társadalomban megfigyelhető demográfiai, szociokulturális és gazdasági átalakulások jelentős hatást gyakorolnak a családi struktúrákra és a szülői szerepek funkcionális működésére. Egyre gyakrabban tapasztalható a szülői kompetenciák hiánya, a gyermekek veszélyeztetettsége, valamint a bántalmazás különböző formáinak előfordulása. E tényezők a gyermekvédelmi, gyermekjóléti beavatkozások elsődleges indokai közé sorolhatók, amelyek a gyermekvédelmet (alapszolgáltatás, szakellátás, hatósági intézkedések) rendszerét folyamatosan új kihívások elé állítják. Az előadás az egyes szolgáltatások jelentőségét, kapcsolatát vizsgálja, amelyek napjainkban a gyermekek védelmi rendszerének az alapja. A jogi szabályozási kereteket az 1997. évi XXXI. törvény,

valamint a kapcsolódó jogszabályok határozzák meg, ugyanakkor a gyakorlati implementáció során markáns problémák rajzolódnak ki: a szakemberhiány, a rendszer túlterheltsége, illetve a reintegrációs folyamatok korlátozott hatékonysága. A tanulmány bemutatja a szakmai diskurzus és gyakorlat válaszait, beleértve a szakmai programok fejlesztését, a szülői kompetenciafejlesztésre irányuló módszertani innovációkat, valamint a multidiszciplináris együttműködés lehetőségeit. Ugyanis a szakemberek véleménye szerint a gyermekvédelmi rendszer hosszú távú fenntarthatósága a családi funkciók megerősítésével, a szülői szerepek támogatásával és a gyermekek jogainak konzekvens érvényesítésével biztosítható.

Drjenovszky Zsófia – Sztáray Kézdy Éva: Az apakép és a szülői szerepek újraértelmezése a fiatal felnőttek körében

Reinterpreting fatherhood and parent roles among young adults

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Szociológia Tanszék
egyetemi docens
drjenovszky.zsofia@kre.hu

Kulcsszavak:

apaság, nemi szerepek, fókuszcsoport, egyetemisták

Keywords:

fatherhood, gender roles, focus groups, university students

A kutatásunk célja annak feltárása volt, miként ítélik meg a hallgatók a hagyományos és a modern apaszerepeket, milyen tulajdonságokat társítanak az „ideális” apaképhez, illetve milyen feladatokat tartanak elengedhetetlennek az apai szerepkörben. Emellett azt is vizsgáltuk, hogyan hatnak a fiatalok saját szülői mintái a gyermeknevelésről alkotott jövőbeli elképzeléseikre. A vizsgálatban összesen hat fókuszcsoport készült: kettő női, kettő férfi, valamint kettő vegyes csoport, 20–30 éves, gyermektelen egyetemistákkal, akik különböző magyar felsőoktatási intézmények hallgatói voltak. A kutatás módszere online fókuszcsoportos interjú volt, amelyek átlagosan másfél órát vettek igénybe. Az eredmények azt mutatják, hogy a tradicionális, kenyérkeresői apaképet a résztvevők többsége elavultnak, a tradicionális apákat pedig érzelmileg elérhetetlennek tartja, ami gyakran a saját családi tapasztalataikból fakad. Ezzel szemben az ideális apát gondoskodó, érzelmileg jelenlévő és a gyermek életében

aktívan részt vevő szülőként írták le, aki többnyire egyenrangú partnerként osztozik a háztartási, nevelési és döntéshozatali feladatokban. A fiatalok számára kulcsfontosságú az apai érzelmi intelligencia, valamint a nyílt kommunikáció. A vizsgálat eredményei összességében azt mutatják, hogy a mai egyetemisták értékrendjében az apaság egyre inkább a közös szülői felelősségvállalás és az érzelmi kötődés dimenziói felé tolódik el, ami hozzájárulhat a családi kapcsolatok és a nemi szerepek kiegyensúlyozottabb újraértelmezéséhez.

Göndör Éva: Apák a gyermekgondozás frontvonalában: a munka és a család egyensúlya férfiszempontból

Fathers on the front line of childcare: balancing work and family from a male perspective

Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kar, Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék
egyetemi docens
gondor.eva@ga.sze.hu

Kulcsszavak:

szülői szabadság, apasági szabadság, anyasági szabadság (szülési szabadság), munka és család, gyermekgondozás

Keywords:

parental leave, paternity leave, maternity leave, work and family, childcare

Az előadás célja, hogy a gyermeket nevelő férfiak szempontjából megvizsgálja azokat a magyar munkajogi és a szociális biztonság körébe tartozó normákat, amelyek alapvetően a munka és a családi élet összehangolását hivatottak elősegíteni, elsősorban a korai gyermekgondozáshoz kapcsolódóan. A kutatás arra irányul, hogy a férfiaknak milyen munkajogi lehetőségeik vannak arra, hogy a munka és a családi élet közötti egyensúlyt megteremtsék, milyen gyermekgondozáshoz kötődő munkaidőkedvezményeket és ellátásokat vehetnek igénybe. A szülői, gondozói feladatok megosztása a gyermek születését közvetlenül követő, majd a későbbi időszakban hogyan valósulhat meg az egyes jogintézmények igénybevételével.

Hegedűs Rita – Drjenovszky Zsófia: Ikergyermekek nevelésének változatai – egy tartalomelemzés tanulságai

Variations in raising twins – lessons from content analysis

Selye János Egyetem, Református Teológiai Kar, Alkalmazott Tudományok
Tanszéke
egyetemi docens
hegedusr@ujt.sk

Kulcsszavak:

ikergyermekek, nevelés, szülők, tartalomelemzés

Keywords:

autonomous definition of goals, generative artificial intelligence, subjective and objective culture, Georg Simmel

Az ikerszülések és így az ikres családok száma és aránya az elmúlt évtizedekben Magyarországon is megemelkedett, s így egyre kevésbé számít extrémnek egy közösségben az ikergyermekek megjelenése. Ezzel párhuzamosan egyre több elképzelés, tanács jelenik meg a közbeszédben és az ismeretterjesztő fórumokon, valamint a tudományos érdeklődés is növekszik az ikrek nevelésével kapcsolatban. Az egyik legfontosabb, mind jobban elfogadott gondolat az ikrek önálló személyisége fejlesztésének fontossága. Ennek jegyében a gyermekek külön iskolai, esetleg már óvodai csoportban történő elhelyezésének koncepciója is kezd elterjedni, valamint a „két egyidős testvér” nézőpont is felbukkan. Ugyanakkor sokan hangsúlyozzák az ikrek egymás életében betöltött kiemeltebb szerepét is. Az ikrek személyiségének, egész élete alakulásának szempontjából egyértelmű a jelentősége a szülőknek gyermekeik neveléséhez való hozzáállásának,

gyakorlatának. Kutatásunknak abban a részében, amiről most beszámolunk, arra voltunk kíváncsiak, hogy a nevelési elveket is tükröző gyakorlatokról milyen szülői típusok rajzolódnak ki akkor, ha nem a hangoztatott elvekről, közvetlenül érdeklődünk, hanem „spontán” beszélgetjük a szülőket gyermekeikről.

2019-ben ikres szülők körében online kérdőíves felmérést végeztünk, amely jónéhány nyitott, szabad szöveges választ lehetővé tévő kérdést is tartalmazott. Összesen 135 szülő, nagyjából édesanya válaszolt. Egyik kérdésünkben a gyermekek páros jellemzésére kértük őket, e szövegek elemzése során a gyermekek párként vagy külön személyiségként való kezelésére is rálátásunk nyílt.

Előadásunkban a szövegek és néhány kiegészítő háttéradat segítségével arról adunk áttekintést, elemzésünk szerint hogyan jelenik meg a szülőknek a gyermekeik külön személyiségéről kialakult képe, illetve milyen minták és típusok rajzolódnak ki válaszaik alapján az ehhez való hozzáállásról, nevelési gyakorlatról.

Mirnic Zsuzsanna: Hogyan éljük túl a mozaikcsaládot?

How to Survive in a Blended Family?

Károli Gáspár Református Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Pszichológiai Intézet, Klinikai Pszichológiai Tanszék

egyetemi docens

mirnic.zsuzsanna@kre.hu

Kulcsszavak:

mozaikcsalád, mozaikszülő, mozaikgyermek, párkapcsolat, stresszkezelés,
kirekesztettség, családdinamika

Keywords:

blended family, stepparent, stepchildren, couple relationship, stress
management, isolation, family dynamics

A mozaikcsalád nem „javított kiadású” nukleáris család, hanem olyan binukleáris és több-alrendszerű egység, amelyben a párkapcsolat, a (mozaik)szülőség és a testvér-/féltestvér-kapcsolatok speciális megközelítést igényelnek. Előadásomban bemutatom a jelenségek rendszereszméleti, kötődéseméleti, erőforrás-megosztási és evolúciós magyarázatait. Bár a mozaikcsaládok nagyon egyediek, dinamikájuknak mégis vannak közös jellemzői: a veszteségek talaján való keletkezés; a párkapcsolat elsődlegessége, az „idegenekkel” való együttélés és a kirekesztettség normatív jelensége. Prezentációm részletezi a mozaikszülői szerep specifikumait, valamint egyes változatait a mozaikszülő-nevelt gyermek kapcsolat minősége szerint. Rámutatok azokra a gyakori és tipikus hibákra, amelyek a mozaikcsalád rendszerét működésképtelenné tehetik, ezek: a közelség erőltetése, a veszteségek meg nem gyászolása, illetve a korai

fegyelmezés. A mozaikcsaládban élő gyermekek életkora szerint felmerülő problémák szintén részletezésre kerülnek. Mentálhigiénés szempontból az előadás ajánlást tesz a fokozatos építkezésre, a kétszemélyes/részcsaládos tevékenységekre, a biológiai kötődések tiszteletére és ápolására. Önismereti üzenetként rámutatok, hogy a negatív érzések nagyfokú toleranciája és a párkapcsolat önreflektív gondozása a mozaikcsaládos élet egyik kulcsa. A gyakorlati és kutatási tapasztalatok fontos konklúziója azonban, hogy egy ilyen rendszertől egyáltalán nem lehet azt várni, hogy a biológiai családra jellemző közérzetet biztosítson.

Monostori Judit: Egyszülős családok

Single-parent families

KSH Kvantitatív Társadalom- és Gazdaságtudományi Kutató Intézet
tudományos főmunkatárs
monostori@demografia.hu

Kulcsszavak:

egyszülős családok, válás, szülőség

Keywords:

lone-parent families, divorce, parenthood

Magyarországon a legutóbbi népszámlálás adatai szerint 341 ezer egyszülős család él. A gyermekes családokon belüli arányuk az utóbbi 20 évben emelkedett. Noha az egyszülős családok heterogén csoportot alkotnak, összességében számos szempontból a gyermekes családok legtörékenyebb csoportját képezik. A szegénységi kockázat, a lakhatási problémák, a munkahelyi és a családi feladatok összehangolásának nehézségei, a szülők társas kapcsolatainak beszűkülése, az időgazdálkodási nehézségek fokozattan sújtják őket. Több kutatás rámutatott arra is, hogy az egyedül nevelő szülők testi és mentális egészsége rosszabb, mint azon szülőké, akik párjukkal együtt nevelik a gyermekeiket. Az előadás célja, hogy bemutassa az egyszülős családok magyarországi helyzetét, feltárja főbb kihívásait. A fentebb felsorolt területek mellett, az egyszülős családban nevelkedő gyermekek kognitív és érzelmi fejlődése szempontjából nagyon fontos, hogy a különélő szülő milyen mértékben és milyen formában vesz részt a gyermekről való

gondoskodásban és nevelésben. Ebben a vonatkozásban az utóbbi 1-2 évtizedben jelentősen átalakultak a mintázatok, amelyek főként a változó apa szerepekkel vannak összefüggésben. Az előadásban kitérünk arra is, hogy ebben a vonatkozásban milyen kép rajzolódik ki Magyarországon, és mi a jelentősége annak, hogy hogyan alakul az egyszülős családban nevelkedő gyermekek és a különélő szülők kapcsolata.

Orosz Adrienn - Sztáray Kézdy Éva: Az anya kapuőrszerepe

Maternal gatekeeping

Semmelweis Egyetem Doktori Iskola Mentális Egészségtudományi Tagozat
PhD hallgató
orosz.adrienn@gmail.com

Kulcsszavak:

szülői szerepek, gondoskodó apaság, az anya kapuőrszerepe, szakirodalmi áttekintés

Keywords:

parental roles, caring fatherhood, maternal gatekeeping, literature review

A szülői szerepek változását, az édesapák egyre nagyobb mértékű gyermekgondozásba való bevonódásának kérdését hosszú ideje övezi társadalomtudományi érdeklődés. Arról azonban kevesebbet tudunk, hogy az édesanyák meggyőződése, viselkedése hogyan befolyásolja az apák családon belüli működését. A kezdeti kutatások az anya kapuőrszerepét az anyák azon hiedelmeiként és viselkedéseiként definiálták, amelyek gátolják az apák nagyobb mértékű családi munkába való bevonódását, korlátozzák az apák lehetőségeit a gyermekgondozás és a házimunka megtapasztalására, valamint a kapcsolódó készségek fejlesztésére. Mindez kulcsfontosságú tényezőként azonosítható a családi munka egyenlőtlen megosztásában. A kezdeti definíciót kibővítve egy későbbi tanulmány az anya kapuőrszerepét egy sor komplex, a szülők közötti viselkedési kölcsönhatásként fogalmazta meg, amelyben az anyák kontrolláló, segítő és korlátozó viselkedésükkel befolyásolják az apák részvételét. Egyes

kutatások azonosították a kapuórszerep mögött meghúzódó pszichológiai tényezőket és azt is megállapították, hogy az anyák nemi szerepekkel kapcsolatos percepciói és az apák gyermekgondozási képességeivel kapcsolatos attitűdjeik jelentősen előre jelzik a kapuóri viselkedést. A narratív szakirodalmi áttekintés fókuszában az anya kapuórszerepét vizsgáló releváns kutatási eredmények bemutatása áll. Mindez kiindulópontja lehet további apafókuszú empirikus kutatásoknak.

Sztáray Kézdy Éva: A családtámogatási rendszer a változó szülői szerepek tükrében

The family support system in light of changing parental roles

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar,
Szociológia Tanszék
intézetvezető egyetemi docens
kezdy.eva.rita@kre.hu

Kulcsszavak:

családtámogatás, szülői szerepek, nemek közötti egyenlőség, apai szabadság, gondoskodó apaság

Keywords:

family support, parental roles, gender equality, paternity leave, caring fatherhood

Az elmúlt évtizedekben mind hazai, mind nemzetközi szinten jelentős átalakulás ment végbe a szülői szerepek és szerepelvárások, valamint a családon belüli munkamegosztás terén. A hagyományosan elkülönülő szülői szerepek közötti határok egyre inkább elmosódnak; számos családban a kenyérkereső szerep megoszlik a szülők között, vagy éppen a nő válik fő kenyérkeresővé. Ezzel párhuzamosan a társadalom egyre inkább elvárja, hogy az apák is részt vegyenek az otthoni feladatok ellátásában, és az apák belső igénye is növekszik, hogy aktívabb részesek legyenek gyermekei életének.

A szülőséggel kapcsolatos normák és elvárások, valamint a családon belüli munkamegosztási gyakorlatok egy társadalomban rendkívül összetett, kulturálisan, történelmileg, gazdaságilag is meghatározott társadalmi jelenség. Makroszinten erősen függ az adott társadalom

kulturális hagyományaitól és értékrendjétől, a gazdasági és munkaerőpiaci környezettől, a kereseti viszonyoktól, valamint az adott ország családpolitikájától. Ebben a tekintetben különösen érdekes, hogy az adott családtámogatási rendszer egyáltalán megengedi-e, vagy esetleg ösztönzi-e és ha igen, milyen időtartamban és kompenzációs jelleggel az apák részvételét a kisgyermekes ellátásában.

Előadásomban bemutatom a családtámogatások mögött meghúzódó általános közpolitikai és családpolitikai célokat és eszközöket, különös tekintettel a nemek közötti egyenlőtlenségek mérséklésére és a nemek közötti munkamegosztás elősegítésére. Ezt követően a családtámogatási rendszerek – témánk szempontjából – legfontosabb tipológiáit ismertetem, amelyek segítségével történeti és nemzetközi kontextusba helyezem a magyar családtámogatási rendszert, fókuszálva az apák által (is) igénybe vehető ellátási formákra.

Végül a családtámogatási ellátások igénybevételére vonatkozó elérhető statisztikai adatok ismertetésén keresztül mutatom be, hogy a változó szülői szerepek hogyan tükröződnek a családtámogatási rendszer működési gyakorlatában a mai Magyarországon.

Török Emőke: Családi szerepek a lelkészcsaládokban

Family roles in clergy families

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar,
Szociológia Tanszék

tanszékvezető egyetemi docens

torok.emoke@kre.hu

Kulcsszavak:

protestáns lelkészek, családi szerepek, szülői szerepek, gondoskodás, feladatmegosztás

Keywords:

protestant pastors, family roles, parental roles, caregiving, responsibility sharing

A lelkészcsaládok különleges esetnek számítanak a gondozási gyakorlatok és a családi feladatok szervezése tekintetében, különösen azok, ahol az anya vagy mindkét szülő lelkész. A lelkészi munkának sajátos munkarendje van, szokatlan időpontokban, például vasárnapokon vagy esténként végzett tevékenységekkel. Emellett korábbi kutatások azt mutatták, hogy a vallásos családokban a családi szerepek jellemzően a nemi szerepek hagyományosnak tekintett megközelítésén alapulnak, amely a családi feladatok nagy részét a nőkre hárítja. A lelkészcsaládok között gyakoriak továbbá a sokgyermekes családok, a gyermekvállalás pedig, vallási meggyőződéstől függetlenül, általában hagyományos irányba tolja el a családi szerepek megosztását.

Kutatási kérdésünk az, hogy a lelkészcsaládokban hogyan szervezik meg a gondozási feladatokat, milyen feladatmegosztás alakul ki a szülők között, illetve mennyire

jelennek meg a családban betöltött szerepekhez való viszony tekintetében a modernnek és a hagyományosnak tekintett elemek.

Az előadás félig strukturált mélyinterjúk elemzésére támaszkodik. Ezek részben a „Nők a lelkészi pályán” (NKFIH 128313) című kutatás keretében készültek, lelkésznőkkel és lelkészekkel, részben pedig a KRE BTK belső kutatási pályázata által támogatott „Változó családi szerepek” című kutatási projekt részeként zajló „Családi szerepek a lelkészcsaládokban” című kutatás keretében, lelkész apákkal.

Megállapítottuk, hogy a lelkészcsaládokban a gondoskodási gyakorlatok szervezése sokszor megfelel a hagyományos nemi szerepeknek, vagyis a gondoskodási gyakorlatokat rögzített szerepek és felelősségek dominálják, és ezt a női lelkészek többnyire természetesnek fogadják el. Ez különösen jellemző a lelkéspárok családjaira: azok a lelkésznők, akik lelkész férjjel élnek és dolgoznak együtt, az anyaságot és a családi feladatokat helyezik jellemzően előtérbe a munkájukkal szemben, és megfelelnek a hagyományos nemi alapú családi szerepeknek. Az a női lelkész, aki egyedülálló vagy nem lelkésszel házас, e tekintetben bonyolultabb helyzetben van, különösen, ha egyedül vezeti a gyülekezetet. Ezekben az esetekben gyakran megfigyelhető a gondozási feladatok megosztásának egalitárius irányba való elmozdulása. Emellett, különösen a fiatalabb lelkész apáknál jellemző a gyerekek körüli feladatokba való intenzívebb bevonódás, és ez többeknél tudatos döntés eredménye is. Előadásomban

ezeknek viszonyulásoknak és szerepmegosztásoknak a jellemző mintázatait mutatom be.

A KONFERENCIA PROGRAMJA

9.00-10.30 Köszöntők és szekcióelőadások:
Családszociológiai kutatások

Drjenovszky Zsófia – Sztáray Kézdy Éva: Az apakép és a szülői szerepek újraértelmezése a fiatal felnőttek körében

Orosz Adrienn – Sztáray Kézdy Éva: Az anya kapuőr szerepe

Török Emőke: Családi szerepek a lelkeszcsaládokban

Hegedűs Rita – Drjenovszky Zsófia: Ikergyermek nevelésének változatai – egy tartalomelemzés tanulságai

Moderátor: Sztáray Kézdy Éva

10.30-11.00 KÁVÉSZÜNET

11.00-12.45 Szekcióelőadások: Családkutatások
interdiszciplináris megközelítésben

Göndör Éva: Apák a gyermekgondozás frontvonalában: A munka és a család egyensúlya férfiszempontból

Sztáray Kézdy Éva: A családtámogatási rendszer a változó szülői szerepek tükrében

Mirnicz Zsuzsanna: Hogyan éljük túl a mozaikcsaládot?

Monostori Judit: Egyszülős családok

Bujdosó Balázs: A gyermekek védelmének aktuális dilemmái: szülői kompetencia és szakmai válaszok

Moderátor: Drjenovszky Zsófia

12.45-13.30 SZENDVICSEBÉD

13.30-15.00 Panelbeszélgetés egyházi és civil szervezetek képviselőivel

Nagy Anna, kuratóriumi elnök - Egyszülős Központ

Benedek Anna, elnökhelyettes - Nagycsaládosok Országos Egyesülete

Szaniszló Csaba, elnök - Apák az Igazságért Egyesület

Dányi Zoltán, szakértő - Gyökössy Intézet

Méhes Nóra, sport mentáltréner

Moderátor: Török Emőke